

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А

№ 41.

У Суботу 9. Октобра

1843.

ПУТЬ КЪ СЛОБОДИ.

(Газела*)

Болно стевъ за слободомъ окованый робъ.
 У Ла Плати шеферъ сади, нась да слади
 Съ крвознойногъ труда плодомъ окованый робъ.
 Умовљный славуи быва окованый робъ.
 Людско уво есте глуво, око оуво,
 Кадь у пѣсми тугу лива окованый робъ.
 Многий народъ мож' се звати окованый робъ.
 Нит' се бране, да му сине свѣтъ истине,
 Рай слободѣ самъ да врати окованый робъ.
 Ко е таковъ? Некъ се ерами окованый робъ!
 Нема л' моћи, къ себи доћи, славно проћи:
 Да не чамн вѣкъ у тамн окованый робъ?

А. Андрићъ.

ЮВАНКА ПРВА,

КРАЛЪНИЦА ОДЪ НЕАПЕЛА.

Између знамениты людѣй, кое исторія спо-
 минъ, далеко е више было мужава него жена.
 Некривећи зато исторію да е пристрастна, или
 жене да су манъ вредне, морамо томе узрокъ
 тражити само у различномъ кругу дѣлани ед-
 ногъ и другогъ пола. Само е мужъ позванъ,
 да се показуе на явномъ позоришту света.
 Само онъ явно ради и извршуе велика дѣла;
 само онъ оставля постоянное и надалеко виђе-
 не споменике. Много е више ограничено, ако
 и ние манъ благотворно, коло женскогъ рада.
 Жени е савъ светъ домашній кругъ; нѣне су

врлине (добродѣтели) тихе и спокойне; нѣна
 е слава у срећи фамиліе. Многе жене забора-
 више ово красно опредѣлѣніе, преотеше себи
 мушка права, и борише се за мушку честь;
 друге пакъ судбина безъ нѣове вољѣ постави
 на високу точку: но као што оне, одрекав-
 ши се самовольно свога пола, изгубише сва-
 ку свою цену; тако ове, башъ кадъ су и
 славно одржале своя места, купише мниму сла-
 ву за найскупоценіе цвѣће женскости. Зато
 ћемо у целомъ низу знамениты жена само ма-
 ло наћи, кое ће намъ се са своимъ каракте-
 ромъ чисто допасти. Но што оне с' едне
 стране губе у личной цени, то с' друге стра-
 не добыаю у важности, кою имъ приписуемо
 збогъ нѣины судбина. Као што нашъ по-
 гледъ брижніе прати нѣжногъ младића, него
 ли зрелогъ мужа у бурну битву или на друго
 какво пуно беде позориште, тако ће и жена,
 кою опасности окружую, бурѣ гоне, подићи у
 нама своимъ мужествомъ, кадъ се бори и по-
 беди, веће удивлѣніе, а своіомъ немоћу, кадъ
 падне, топлие участіе, него ли мужъ у една-
 кимъ отношеніама. Ако е ово исправно при-
 мѣчаніе, а не само особно осећанъ, то немо-
 же быти повѣсть о Юванки одъ Неапела
 безъ важности. Нѣнъ характеръ ако и нема
 подпуногъ права на безсмртіе, нѣна дѣла ако
 и нису врло сѣйна и многобройна; али нѣну
 судбину морамо жалити, и ние безъ поученя,
 а повѣсть о нѣой, будући вуче погледъ на
 богато позориште — къ чувеномъ Неапелу
 и у романтичній средній векъ — обећава уоб-
 разительной сили читателя и споредну забаву.

*) Персийскій стихотворенія начинъ.

Око вечера свога славногъ и дѣлима богатогъ живота позна Неапелскій краль, Робертъ Мудрый, одъ дома Анжу, да га среѣна изневери. Победа е одбегла одъ нѣгови баряка, раздоръ поріо е срце државе; нѣгова единца сына смртъ му е отргла (1328), и мутна будућность указивала се у слутеѣой души старца, кадъ е помышляо на свою милу унуку Јованку. „Ахъ!“ Робертъ е горко повикао, кадъ га известише о смрти синовлѣвой: „крува е спала с' мое главе!“ И тужба е ова была праведна. Ђръ одъ свое найраніе младости, бѣше принцъ Карлъ (тако се зваше отаць Јованкинъ) подпора престола и любимаць народа. Снабдевенъ свима юначкимъ даровима, быо е ипакъ довольно човечанъ и великъ, да у годинама, кадъ крвь найвеѣма ври, и у веку, кои незна ни за какву другу славу осимъ славе у победама, презире ту славу, и да плаче надъ победама, кое несреѣннй народъ прескупо своіомъ крвлю и своимъ сузама плаѣа. Само е съ пороцима отворіо непрестаннй ратъ, само е за правду и невиность тражіо триумфе. У име свога одсутствующегъ отца владао е више година надъ Неапеломъ, и по едногласномъ сведочанству поданика нѣгово е управляѣ было царство мудрости, правице и врлице. Примаюћи тужбе одъ найсиромашннй у народу, носіо е у срцу све свое поданике одъ найманѣгъ до найвеѣгъ, трудіо се олакшати сваку нужду, и умео е тако расправљати и саедињавати противоборна одношенія о користи, да су на подигнутомъ му споменику представляли га съ единымъ судомъ кодъ нѣгови ногу, изъ когъ вукъ и ягнъ у друштву и слоги пію.

(Продуженіе слѣдуе)

КАРАКТЕРИ НАРОДА НѢМАЧКОГА И СЛАВЕНСКОГА.

(Конаць.)

То е познато, да сама грубость и дивля сирова снага обычно побѣѣе нѣжну худъ и танане прави, свуда, гди само тѣлесна сила рѣшава, и гди се никаква права ни чове-

ческа ни божія несматраю. То насъ учи свакодневно изкуство у животу обычномъ, то намъ освѣдоचाваю и исторіе народа, почемъ намъ приповѣдаю на пр. о Партима, Норманима, Хунима, Арапима, Аварима, Маѣарима, Татарима, Монголима, Турцима и овимъ подобнима, кои су сви одъ себе болъ и изображеніе народе подярмили и упропастили: али то — ние никаква заслуга нити честь! Но мы опетъ немислимо, да бы се данашня одношенія Славена къ Нѣмцима на самомъ значаю и характеру едны или други оснивала! Истина е, да се Славени нису никадъ у едну државу саставили, и то е истина, да су врло често у бою противъ себе стояли, да су туѣинцима (а именовито Нѣмцима) по нѣивой желји едни Славени противъ други помагали и на очеvidну пропасть обадвею страна дѣйствовали; — но ово намъ све еметвуе, да су они одвеѣъ любили слободу и независимость и доказуе то, да су они уроѣено почитаніе имали према правама народа туѣи, што ій е на то нагонило, да свакога слободу свето почитовати и уважавати мораю: за то и нису Славени никадъ имали велике завоевателъ, кои бы то као главну цѣль и задатакъ живота или владаня свога сматрали и себи предложили были, да насилно самосталность и независимость сусѣда свои сруше и нѣи, слободу лишене, себи подчине. Али неможе се ни то казати, да е крѣпка и добровольна слога и саедињѣніе особита нека добродѣтель и свойство Нѣмаца, ербо никадъ іошть ние меѣу нѣима право согласіе владало; и свакій листъ нѣивовы лѣтописа дае намъ жалостнй образъ унутрашнѣ разкомаданости и люты боева, кое су Нѣмци меѣу собомъ у сва времена до наше доба и до конца рата Французкога подъ Наполеономъ водили. Боеви Франка са Сасима, Баварима и другима суплеменицима, после тога грубе силе (Zaustrecht) и права ячега свагда су появљѣннй у Нѣмачкой исторіи гласовита, и іошть насъ садъ, кадъ о нѣима читамо, пуне страхомъ збогъ свое свирѣпости. Ние ли веѣ Арминъ самъ пао одъ издаице године 21. после Христа, преваромъ убіенъ одъ свои соб-

ствены сродника? Но кадъ су Пипинъ и Карль, завоеватели ови велики, силе народа у едно моћно средоточіе, у одну државу саставили, онда е истина сила и моћ владоца Франачки снажно претезала све друге, и њиова е дивля свирѣпость свако противоборенѣ други народа ласно у нееднакомѣ сраженію навладала и угушила; осимъ тога ѿмъ е срећна судбина управо мирне и покој милуюће сусѣде даровала, кои нису — осимъ едни Римляна, и доцнѣ Нормана и Маѣара — никадъ сами на ња нападали, кои нису њиову унутрашню неслогу на свою користь употребити хтели, никадъ њиову пропасть нису тражили, и тако су ѿмъ увѣкъ време остављали, да бы одморити се и завоеванѣ туђи земља згодно за себе уредити и предузети могли. Къ томе су јошть Римляни онда већъ разслабљени были, и после краткогъ времена разнымъ народима, а и собственымъ изнеможенѣмъ посве сатрвени, сасвимъ су изъ числа народа исчезли и нестали; Нормани су увѣкъ само, као гомиле лужежа и разбойника, да плѣне насртали, дакле лако су и одбјани были, брзо су и одъ свои разбойнички пустошени престали; а остале опасности су на Нѣмце увѣкъ са истока изъ Азіе долазиле, и већъ одъ други народа, а именованъ одъ Славена или сасвимъ одвраћене были, тако, да до Нѣмаца нису ни дошле, или су баръ већъ тако ослабљене, да су престале бити управо опасности, које бы се погибелю грозиле. Како шквдљиво дѣйствуе на животь душевнѣй свачѣй насилнѣй и наглѣй превратъ народнѣй нравѣй и унутрашнѣгъ поредка, као што су га скоро сви Славени претрпили, то намъ пада у очи, како на прошлостъ погледъ нашъ обратимо. Азіа и Египать были су кољѣвке славнѣй учителя и наставника човечества; а Европу е бреговита Грчка озарила, и была е изворъ свою изредности, и прамень најодличнѣй производа лѣвнѣ умѣтностѣй и просвѣщеніа; а шта су садъ кукавне — ? Садъ су земљѣ ове свете по највећој части гнѣзда окрутнога барбарства, као ѡкъмъ ударомъ на еданъ махъ е у њима быо утаманѣнъ животь народнѣй са

свима своима преимущтвама, и текъ садъ се, после хиляде година, овде ил' онде — међу унуцима тако славнѣй отаца — скромно показивати починѣ, тако, да мы садъ њима оно одужити можемо, што смо у стара времена одъ ња добили и узаймили. — Овакове преврате нису Нѣмци претрпили, него у најстаріа времена, а и то одъ свои саплеменика, дакле и опетъ у народномъ духу, безъ опасности за њиову народностъ. У овомъ дакле обстојтелствѣ нарочито, а осимъ овога и у самомъ лежачо обиталишта, особито Нѣмаца у земљама приморскимъ, у којима су они или већъ одъ почетка обитавали, или су ѿ баръ зарана заузели, — треба тражити велико олакшанѣ њиовогъ доцнѣгъ развитка и напредованя — и саданѣгъ стана одъ оба ова споменута народа! Брѣ море, особито атлантѣчко, съ едне е стране сачувало Нѣмце одъ силнѣй нападенія непријателѣски баръ у едномъ предѣлу; (нарочито у најстаріе доба, кадъ јошть умѣтностъ плаваня нѣе была тако разширена као садъ, нису ни имали јошть бродове велике воене, којима бы навале непријателѣске были могли предузети; а съ друге стране рано су се побуђивали, да и они учасће узимаю на свима онимъ користима, које упознаѣ и обхођеѣнѣ са свѣтомъ и трговина дае у иманю, у свакој моћи и у изображенію душевномъ. Заръ се нису зато развили Енглези, Талианци, Шпаньолци, Французи, и сами мали числомъ Холандези и Португизци пре него Нѣмци у свакомъ смотренію? А међу овима свима опетъ су се мѣста трговачка много пре узвысила, него остала. А да су и Славени умѣли овакове красне прилике по обстојтелствама врло добро употребити, то су они доказали безъ сваке сумнѣ своимъ најизреднѣмъ стародревнѣмъ мореплаванѣмъ и трговинѣмъ, ербо само да еданъ единый примѣръ наведемо, Славени су они были, кои су темель положили најславнѣмъ градовима трговачкимъ, особито на сѣверу, а именованъ они су основали славну Ханзу, (дружтво трговачко на мору балтичкомъ съ градовима Хамбургъ, Брема, Либекъ — слав.

Буковацъ и др.), кою после тога Нѣмци, готову нашавши и себи присвоивши, тако згодно употребише. (Види Гебхарди I. часть стр. 232; J. C. Pfister Gesch. d. Teutsch. стр. 349. Sartorii Gesch. d. Hansa-Bundes. ч. I. стр. 63.) Лицовъ (Gesch. v. Meßlenburg) пише на стр. 134. управо овако: да Славенима принадлежи слава та, да су се први они пустили на море на сѣверу, и да су не само моћну Хансу основали, него и цѣлу трговину сѣверну утемелили, — а на стр. 149. додае: да е цѣла садашня трговина нѣмачка само плодъ прастарога славенскова купечества и саобраштенія и т. д. — Ето ово намъ е најболѣ емство да небы ни Славени сигурно нити у старимъ слѣдуюћимъ столећима, а јоштъ маиѣ у данашња времена, были заостали за другима народима, него да бы и они были стигли тамо, куда се е данасъ плаванѣ, свестранномъ дѣятелношћу, особито пакъ превеликими напредованяма наука природоизпытны, довело на степенъ савршенства никадъ неслућеногъ, — да нису збогъ горе наведены узрока у свему задржани и пречени были, и да осимъ тога ние нѣма према великомъ простору землѣ, одъ нѣи обитаване, тако мала частица мора у дѣлѣ пала, и то мора сѣверноизточнога, кое е за трговину најмаиѣ способно; ово све обширниѣ доказивати мѣсто намъ недопушта.

Небы мы о овой цѣлой ствари тако обширно говорили были, да се тежка ова пребациваня и окривлѣня нашега народа одъ стране оне (т. е. Нѣмца) съ најуглаћениомъ дослѣдношћу и подъ најулюдниимъ образомъ тако често неповтораваю, јоштъ и данасъ, кадъ се наше време човѣколюбивымъ космополитисмомъ поноси. И јоштъ ти наши сусѣди то съ тако опредѣлѣнымъ гласомъ чине, да лако оне, кои нису са стварю добро упознати, обманути могу, а нашимъ непрестаннымъ ђутанѣмъ и стрплѣивѣмъ чини се да непрестано више смѣлости добываю, као да ѣмъ се чини, да смо мы тако кратковидни, да ћемо нѣновымъ безсрамно и смѣло изреченимъ потврђиваняма слѣпо вѣровати и та по-

свѣдочити, — сами правду и истину тражити и наћи незнаюћи. — Или вальда мысле сусѣди наши, да ће насъ нѣново милостиво насмѣяиѣ тако ублажити и усрећити, да ћемо мы после малымъ задовольни быти, и овимъ подобне залагае, само мало медомъ помазане, смирено и послушно прогутати и скувати. Али надамо се, да ће ова наша осмотренія доста показати, како бы списатель къ изслѣдованяма сасвимъ различнима одъ овы и то болѣ доказанима дошао, само ако небы лево око зажмирио, и кадъ бы заиста безпристрастно на све стране се обазрео, и како бы смо мы већимъ и болѣимъ правомъ све оне кривице и мане нама пребациване, а и саму карактеристику цѣлу изврнути могли. Но то нека далеко одъ насъ иде! Што намъ се одъ други недонада, тога се морамо прилѣжно и сами чувати. Нема на свѣту народа, кои небы имао и добра свойства! Као и на правничкомъ суду, гди е само о едномъ рѣчь, тако нека се и овде и јоштъ много строжиѣ по савѣсти и друга страна саслуша, пре, него што се судъ изрекне надъ цѣлымъ народомъ, а предъ цѣлымъ свѣтомъ. Нико небы требао одъ историка да се усуди ступити на тако узвышену, важну и великогъ достоинства столицу судейску, кои ние све гласове како валя саслушао, или коме башъ нису ни приступни сви гласови саучастника (као нито обычно Нѣмци Славене и нѣновъ языкъ непознаю), ерѣ ће само обезчестити столицу ту посвећену, и понизитѣ ю на позориште бабски клевета! А мы Славени да се одъ никога съ правогъ пута завести недамо, мы увѣкъ и свагда сами изпытываймо: нити треба да се прецѣнимо, али нити смѣмо себе презрети и нагрдити; учимо се памети изъ туђи погрѣшака, а добродѣтель радо примаймо, или она украшавала браћу нашу или друге люде; но преко свега свето треба да се завѣримо, да ћемо се, своя права бранећи, увѣкъ чувати, да неправду нама учинѣну кривицомъ ненаплаћуемо, него да намъ увѣкъ буде крѣпко предирѣтје: „Праведность према себи и другима, мужественно постоянство и слога!“

А. Т. Православъ Кновизски.

Превео Дрѣ. Ш.